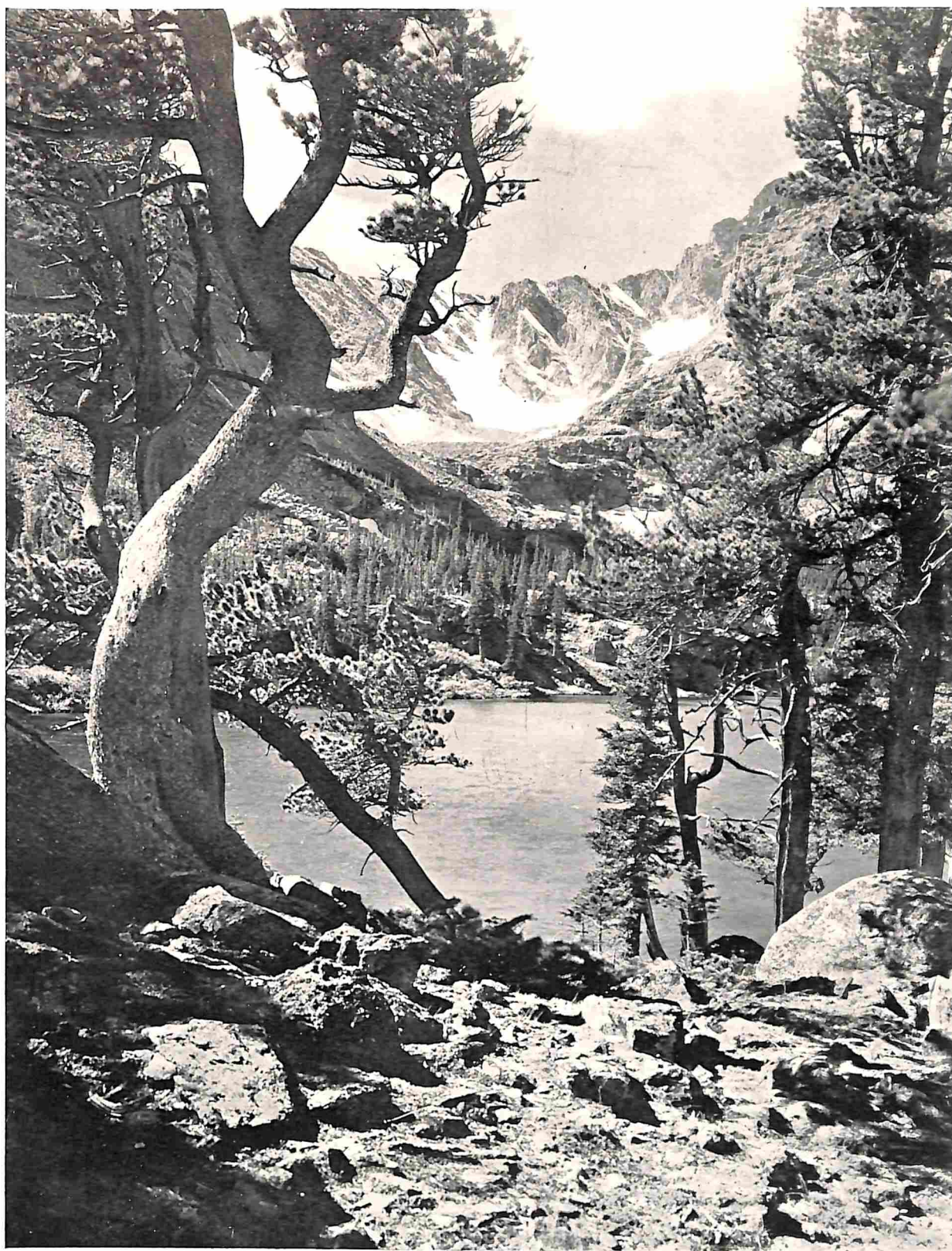

BUITEN

28^E JAARGANG N^O. 26

ZATERDAG 30 JUNI 1934

IN HET ROCKY MOUNTAIN NATIONAL PARK, ÉÉN DER VELE UITGESTREKTE NATUUR-
MONUMENTEN IN DE VEREENIGDE STATEN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

IN HET ROCKY MOUNTAIN NATIONAL PARK, ÉÉN DER VELE UITGESTREKTE NATUURMONUMENTEN IN DE VEREENIGDE STATEN	BLZ. 301
EEN HOLLANDSCHE JUFFER OP BEZOEK BIJ EEN SULTAN, (UIT OUDE JOURNALEN). DOOR MARIE C. VAN ZEGGELEN (SLOT)	BLZ. 302—303
RATTEN EN MUIZEN (GEÏLL.), (HUISMUIS, BOSCHMUIS, DWERGMUIS), DOOR DR. G. BARENDRECHT (I)	BLZ. 303, 311—312
OUDE, MERKWAARDIGE PLEKJES IN WAALSCH BELGIË (GEÏLL.), DOOR N. BECKENHAUPT—MOLTZER	BLZ. 304—307
OP KLUTEN UIT (GEÏLL.), DOOR F. KOSTER	BLZ. 306—309
ONZE VOORNAAMSTE ZEEBADPLAATS (GEÏLL.), DOOR MATTY VIGELIUS	BLZ. 309—310
WAARHEEN (GEDICHT) DOOR G.	BLZ. 312

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Een Hollandsche juffer op bezoek bij een Sultan

DOOR MARIE C. VAN ZEGGELEN (UIT OUDE JOURNALEN), (Slot)

LAAT zien!" kwam Harmenszoon opgewonden en hij nam den chirurgijnmeester het roer zoo gauw uit de handen, dat de schipper lachte. „Bylo, dat schijnt „sinjeur Harmenszoon jolijt te geven, een vrouw-mensch aan boord!"

Harmenszoon hoorde de opmerking niet eens. Hij bespeurde dat de notedop als gedragen op de golven, dan weer neerzinkend met de holle watervlagen, het schip naderde en dat er een vrouw in zat met een doek over het hoofd.

Eenige minuten later lag de vlieger aan bakboordzijde van de Groll. Een stormladder werd neer gelaten. Terwijl het vliegertje als een veertje omhoog en omlaag danste op de onrustige zee, gelukte het eindelijk den stuurman de ladder van de eveneens dansende Groll te grijpen. Behendig vatte de vrouw de ladder — zette een voet op de trede en klom ondanks de omhoog steigerende golven naar boven. De schipper zelf en de chirurgijnmeester strekten hun handen uit en heschen de donkere gestalte aan boord.

Het was Groote Bloem — „Daulat" zeide zij, haar handen tot een groot samen brengend naar haar voorhoofd en als had het toeval het gewild, boog zij voor den opperkoopman.

„Gij komt gewis voor de vrouw die hier aan boord is?" vroeg hij in de taal die hij in Malakka met de menschen gesproken had en Groote Bloem bevestigde het: „Daulat, groote heer, de sultan Tadjoe l'Alam zend mij".

Maar de Heer Commissaris die hier eigenlijk de eerste der gasten aan boord was, nam het woord en ook hem bracht Groote Bloem haar eerbiedigen groet. Zij verzocht nederig dat men haar bij de groote Vrouw bracht, de Sultan wenschte haar te zien. Groote Bloem had eenige geschenken mede gebracht en zij vroeg de eer te mogen hebben die aan te bieden. Dit waren een kostbare slendang van gele zijde, een zwart met goud doorweven lendekleed en een lichte sluier van groen gaas. Groote Bloem had dit alles zorgvuldig opgevouwen aan haar gordel hangen.

„Gij zijt dus de afgezante van de vorstin?" vroeg de Commissaris „en waar is het zegel, vrouw, dat ons verlof geeft van boord te gaan?"

„De groote Heer zal het zegel ontvangen uit de hand van hem die altijd het zegel brengt. De Oeloebalang — maar de zee is wild, Heer — de Oeloebalang en zijn gevolg wachten het oogenblik af waarop de golven de galeij hierheen zal brengen. Daulat".

De Commissaris maakte in zich zelve de opmerking dat

de Oeloebalang ook wel een vlieger had kunnen nemen, zooals deze moedige vrouw — maar toen bedacht hij dat de zegelbewaarder waarschijnlijk niet zult een bijzondere opdracht van de vorstin had als haar slavin. Er moest wel zeker betekenis gehecht worden aan het feit, dat de Sultan een vrouw vooruit zond met geschenken! Zou Joffer Harmenszoon wellicht het middel zijn tot het slagen van het tin-contract?

„Sinjeur Harmenszoon", zeide hij tot den opperkoopman. „Voer toch deze vrouw dadelijk naar Uw geseldene — de geschenken zullen haar gewis welkom zijn".

De opperkoopman, wien het gesprek reeds lang genoeg geduurd had, deed niets liever en zoo volgde Groote Bloem den blanken sinjeur naar het vooronder, waar de arme Joffer Harmenszoon bijna in zwijm lag.

Groote Bloem sloeg haar oogen neer toen zij voor de Joffer stond. Zij mocht immers haar gelaat niet aanschouwen voor dat Sultan Tadjoe l'Alam dit gedaan had? Doch de opperkoopman maakte het Groote Bloem moeilijk!

„Help mij toch! gij zijt een vrouw, wellicht kunt gij deze kranke genezen?"

„Heer", zeide Groote Bloem en zij ontvouwde den groenen sluier. „Doe gij dezen sluier over het gelaat van de Groote Vrouw".

De opperkoopman dacht een oogenblik over Indische toovenarij — maar Groote Bloem beduidde hem zoo ernstig dit te doen alvorens zij kon helpen, dat hij zijn joffer's gelaat met den sluier dekte. Deze was te ziek om zich te verweeren — zij liet alles toe. Nu naderde Groote Bloem en voorzichtig begon zij de stijve halskarkant los te maken — toen maakten haar vingers de haken van het keurs los. Groote Bloem was verbaasd. Hoe kon een mensch zich in zulke stijve zware kleeren persen? Zouden de mannen dit zoo willen? Was het een straf voor deze vrouw? — Wat had de arme gedaan om zoo gepijnigd te worden? Maar de opperkoopman scheen het goed te vinden dat de vrouw van de straf verlost werd. Hij hielp Groote Bloem de armen aan de nauwe gedofte mouwen te ontwringen. Joffer Harmenszoon sloeg de oogen op.

„O mai — o mai!" kreunde zij. „komt er eindelijk soelacie?" Ja waarlijk er kwam soelacie — de bruine handen der Indische vrouw verrichtten wonderen. Joffer Harmenszoon zag minder bleek en zwak glimlachte ze voor het eerst na twee dagen.

Met verstolen vreugde had de Oeloebalang waargenomen dat de groote galeij met de slavinnen evenmin de golven durfde trotseeren als die waarin hij en zijn gevolg gezeten was. De twee vaartuigen lagen ver van elkaar op het strand en de afwezigheid van Groote Bloem kon dus niet door hem worden waargenomen. Dat de kleine vlieger van een visscher haar reeds aan boord van de Groll had gebracht, was hem ontgaan. Die kleine vaartuigen waagden zich bij iedere weersgesteldheid, want haar uitgestoken vlerken brachten hen veilig over de wildste golven; daarom had de vlieger zijn aandacht niet getrokken. Een ding stond vast voor den Oeloebalang. Zijn galeij zou het wachtende schip eerder bereiken dan die der vrouwen. Hij zou het eerst de hooge heeren spreken en niet Groote Bloem, zijn vijandin. Hij moest dus zorgen de vrouwengaleij achter de zijne te houden en daarom was den roeiers reeds bevolen niet te vertrekken voor zijn boot in zee was. Toch verwonderde het hem dat er op de vrouwen-galei geen zichtbare aanstalten gemaakt werden, althans te probeeren zee te kiezen. De vrouwen durfden wellicht niet? De Oeloebalang was anders gewend! Wanneer Groote Bloem haar voorging, durfden zij alles. Had hij geweten dat zij rustig het teeken van Groote Bloem verbeidden dan was hij zelf niet zoo kalm blijven wachten tot de golven wat bedaar werden. Eindelijk dan werd de branding minder hoog — het witte schuim gleed kalmer van de aansnellende kammen. De roeiers maakten zich gereed te vertrekken en de galeij met den Oeloebalang en zijn gevolg zette koers naar de Groll.

Eenige minuten daarna gleed ook de vrouwengaleij in zee, vangen en hij reikte met alle daarbij behorende beleefdheidsphrases het zegel over aan den Heer Commissaris. Toen Tadjoe l'Alam — over te brengen.

„Welk is dat verzoek, Oeloebalang?" informeerde de Commissaris.

„Het is de groote wensch van Tadjoe l'Alam, die schitterend is als de zon, de hooge Vrouw die hier op het schip is,

het eerst te mogen ontmoeten. De vorstin wenscht dat niemand het gelaat ziet voor dat zij het heeft aanschouwd — daarom verzoeken wij de hooge Vrouw in onze boot te geleiden. Wij allen zullen de oogen nederslaan terwijl zij langs ons gaat en aan het strand zal een dichte draagkoets wachten, die de hooge Vrouw naar het vorstenverblijf zal brengen”.

„Dit is hetzelfde verzoek dat ons haar afgezante reeds gedaan heeft,” zei de Commissaris, en toen de Oeloebalang zijn gebogen hoofd oprichtte om den grooten Heer verwonderd, ja ontsteld aan te zien, voegde hij er aan toe: „De Vrouw die een uur geleden ongeveer hierheen kwam met een kleine vlieger en geschenken van Uw vorstin overhandigde”.

De Oeloebalang bleef onbewegelijk zitten, doch zijn gelaat drukte schrik en toorn uit. „Een afgezante, — en heeft zij reeds het gelaat van de blanke vrouw aanschouwd? Durfde zij het gebod van onze vorstin overtreden?”

De Commissaris, die niet anders wist dan dat de slavin bij de Joffer Harmenszoon in het vooronder was, antwoordde dat dit zeker zoo geweest was. Maar dat de joffer krank was en waarschijnlijk niet dadelijk mede zou kunnen gaan... maar de Joffer zelf loochenstrafte deze bewering, door haar plotselinge komst. Aan de hand van haar gemaal, den opperkoopman, verscheen zij aan dek, gekleed in het Oostersche gewaad dat Groote Bloem haar als geschenk had aangeboden, en haar hoofd was geheel overdekt door den groenen sluier. Groote Bloem volgde den opperkoopman en zijn vrouw.

De Oeloebalang rees op. Onmiddellijk doorzag hij Groote Bloem's list — en van den nood een deugd makende, bracht hij zijn eerbiedigen groet en loofde het verstand van de opperste der slavinnen die de hooge Vrouw genezen scheen te hebben van haar krankheid. De hooge Vrouw, Joffer Harmenszoon, die zich door het afleggen van de stijve warme kleeding en den invloed van de kalmer geworden zee, weder gezond voelde, wilde niets liever dan van boord gaan — doch eerst liet zij de kleine Agenietje bij zich komen, zonder wie zij niet wilde vertrekken. Agenietje kwam — de papagaaien schreeuwden haar een afscheidsgroet toe. De opperkoopman hielp zijn vrouw en kind zelf in de galeij die aan bakboord lag, namelijk die der vrouwen. Groote Bloem volgde. Op het oogenblik dat zij langs den Oeloebalang ging — boog deze zich voorover en vroeg zacht: „Wie wierp den sluier over het hoofd der blanke Vrouw?”

„Niet ik”, zeide Groote Bloem — „de Heer opperkoopman deed het zelf”. Zij zag hem trotsch aan en glimlachte minachtend. Voor de tweede maal triompheerde zij over den stillen vijand, den man die haar aan had willen klagen wegens ongehoorzaamheid!

Eerst gleed de galeij met de vrouwen en het kind weg. Spoedig daarop die van den Oeloebalang, die de twee groote Heeren begeleidde.

Nog voor de duisternis viel, werd, eenmaal aan wal gekomen, de Hollandsche joffer in haar exotisch costuum in een draagkoets naar den Dalam gebracht, waar zij zich eindelijk van haar sluier kon ontdoen. Zij toefde vele uren in het paleis en ook de kleine Agenietje werd door de vorstin ontvangen. Joffer Harmenszoon, die de zeeziekte weldra vergeten was, maar niet wie haar bevrijd had van de stijve kleeding, uitte haar dankbaarheid door Groote Bloem een pinkringetje te schenken en te vragen waarmede men de vorstin wel een genoegen kon doen? Haar vraag werd door een der vrije vrouwen — Maan — overgebracht en Tadjoe l'Alam antwoordde dat het beste geschenk was: de terugkomst van de Joffer, den volgenden dag in haar eigen kleeding. Men zou haar laten halen zooals het een vrouw van haar stand paste, door een olifant met een huisje op den rug.

Zoo reed den volgenden dag Joffer Harmenszoon, weder gekleed in haar zijden bouwen, die kraakte van stijfheid, met de witte halskarkant en kanten manchetten, met haar schitterendste juweelen en haar hoofd getooid met veeren, pufend van warmte, op den rug van den opgetuigden olifant uit de logie naar het vorstenverblijf. Een statig gevolg van slavinnen omringde haar — pijpers, tamboers, vaandel- en parasoldragers geleidden hen en toen zij, onder den toeloop van het volk, bij den Dalam aankwam, wachtten daar de twaalf rijksgrouten op hun olifanten en tot ontsteltenis der Joffer werden twaalf sierkannonnetjes door slaven afgetrokken.

Toen de Joffer eenmaal in het paleis was en, omringd van de duizendkoppige lijfwacht, bij de vorstin was toegelaten, naderde eerst de andere stoet, die van den Heer Commissaris, sinjeur Harmenszoon, opperkoopman, en Lieuwe van Rossum

den onderkoopman. Ook zij bereden olifanten en ook zij werden gevolgd door slaven, doch deze droegen op geheven handen zilveren schalen, gedekt door een zijden kleed, waaronder de geschenken, die de Hollanders de vorstin van Atchin aanboden.

Deze moesten iets „raars” zijn, had de Oeloebalang gezegd, toen men hem gevraagd had wat de vorstin wel zou wenschen. De Commissaris toch had, denkende aan het tin-contract, zwaar zijden brokaat mede gebracht; evenwel: zijde en juweelen had Sultan Tadjoe l'Alam genoeg meende de bestuurder; iets dat de vorstin nog nimmer gezien had, zou haar maar verblijden.

De zijden lappen op de zilveren schalen bedekten nu een zilveren snuifdoos, een gebloemd „kipersolletje”, en een stuk goudlaken. Dit alles had de vorstin nog nimmer gezien en het zou met groote statie aangeboden worden als de stoet in den voorhof van het paleis ontvangen werd. Verder toch dan den voorhof zouden de heeren niet komen, en toen zij daar gezeten waren, omstuwd door de rijksgrouten en andere, nederiger dienaren, geschiedde er iets dat nog nimmer gebeurd was — in het paleis ging een gordijn vaneen en de vorstin Tadjoe l'Alam vertoonde zich naast Joffer Harmenszoon als op een tooneel, omringd door de vrouwelijke lijfwacht.

Den geheelen avond duurde het feest — dansten de slavinnen, ging er spijs en drank rond — maar al dien tijd bleven de mannen in den voorhof — de vrouwen op de verhooging in het paleis, totdat de olifanten met hun huisjes op den rug weder voorgeleid werden en de gasten in groote praal onder muziek van fluit en trom en het geknal van gewerschoten weder naar de logie werden teruggebracht.

Den volgenden dag teekende Sultan Tadjoe l'Alam het tin-contract met de Hollanders.

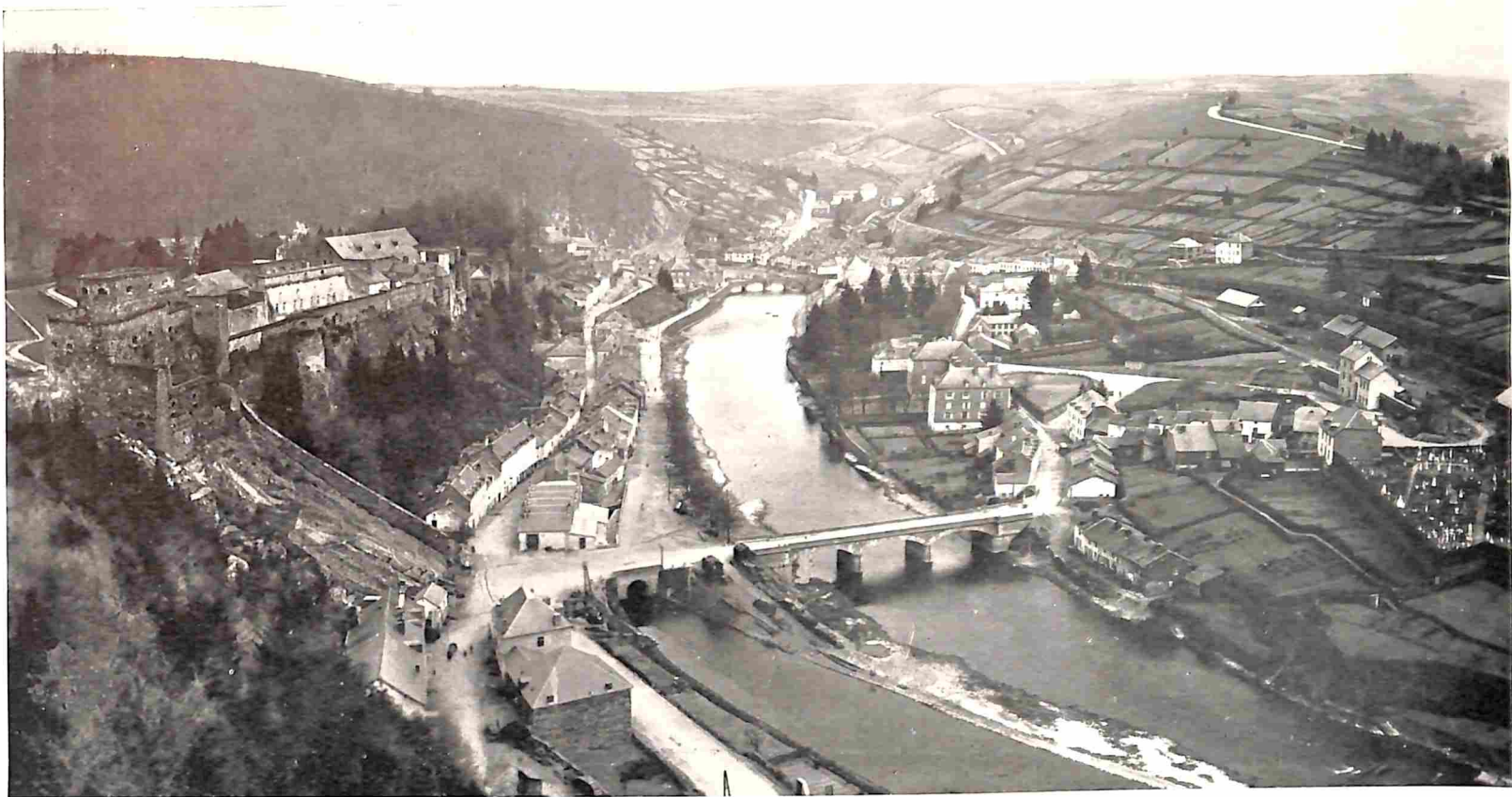
RATTEN EN MUIZEN

I. HUISMUIS, BOSCHMUIS, DWERGMUIS

DOOR DR. G. BARENDRECHT

DE verhouding van den mensch tot een diersoort of een groep van diersoorten kan van drieërlei aard zijn: vriendschappelijk, onverschillig en vijandig. Let wel, dat hier van den mensch als economisch wezen sprake is! Vriendschappelijk in den gewonen zin is eigenlijk alleen maar onze verhouding tot zeer enkele huisdieren, waarbij hond en paard wel de eerste plaats innemen. Maar met vele dieren bestaat een relatie, die wij vriendschappelijk zouden kunnen noemen, ware het niet, dat de liefde zoo duidelijk van één kant komt en louter op baatzucht en eetlust is gebaseerd. In deze rubriek komen dus alle zoogdieren, vogels, visschen, reptielen, amfibieën, schaal- en weekdieren, ja tot wormen toe, die geschikt zijn om den stoffelijken mensch te versterken. Onverschillig staan wij tegenover al wat in de dierenwereld oneetbaar is of onviltbaar, voor zoover het tenminste niet met etiket no. 3 moet worden beplakt: schadelijk of vijandig. De groote massa van de dieren, die daarin thuis hooren, wordt door de insecten geleverd; de eigenaar van den kersenboomgaard rekent er de spreuwen ook nog bij en in de zoogdierwereld is het een heele familie en nog wel een van de grootste, die zich al sinds menschenheugenis het praedicaat schadelijk ziet toebeedeeld. Dat zijn natuurlijk de muizen, in den ruimsten zin van het woord en te laten zien hoe ruim die kan zijn, is nu juist de opzet van deze regelen. Vanzelf zal dan blijken, dat eigenlijk ook de muizenfamilie zich niet schuldig maakt aan de eenzijdigheid van louter schadelijke soorten te leveren: vele soorten behooren thuis in de groep der onverschilligen en weer anderen worden met het meergenoemde vriendschappelijk oog bekeken, dat tegelijkertijd naar maag of geldbuidel loenscht. ☞ Van de meeste huisdieren is wel tennaaste bij bekend waar zij oorspronkelijk vandaan komen en welk volk zich hen het eerst ten nutte heeft gemaakt en vele ongenooide huisgenooten, wij zullen het bij de ratten zien, hebben al niet minder ijverig en met geen geringer succes hun doopceel zien lichten. Maar men kan zoo ver niet in de geschiedenis terug gaan of men vindt nog wel een of anderen schrijver, die van de huismuis als medebewoner van mensche-lijke verblijfplaatsen gewag maakt. Waar ergens in de oude wereld (want daar moet het zijn) hij zijn oorsprong heeft gehad, weten wij dus niet, maar wel staat het vast, dat op het oogenblik onze gewone muis overal is doorgedrongen, waar hij vroeger ontbrak.

(Slot op bladz. 311)

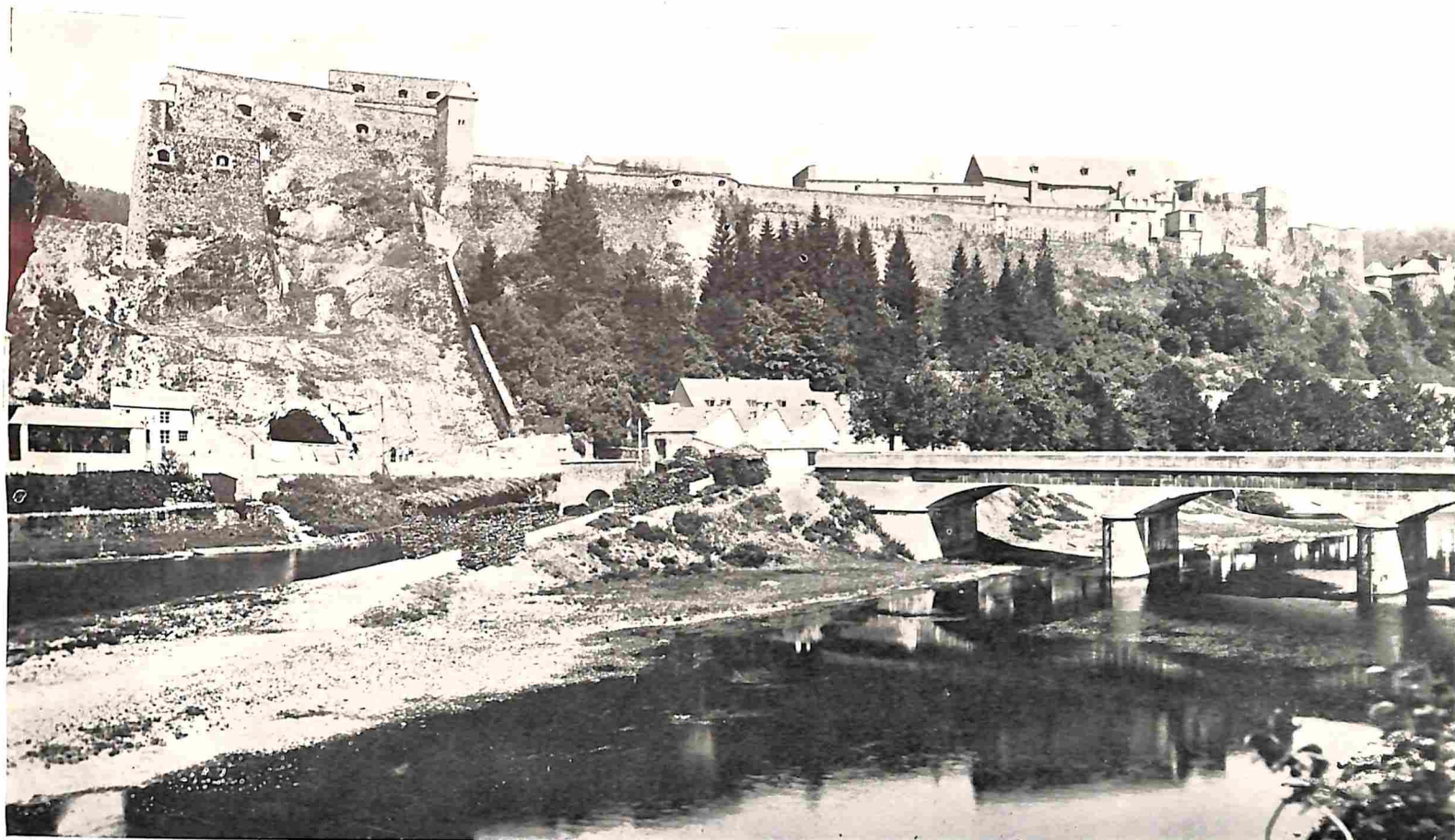
BOUILLON AAN DE SEMOIS. LINKS HET KASTEEL

Oude, merkwaardige plekjes in Waalsch België

DOOR N. BECKENHAUPT-MOLTZER

BIJNA elke Hollander, die belangstelt in geschiedkundig merkwaardige gebouwen, kent de prachtige oude Vlaamsche steden, het zoet-weemoedige Brugge, het statige Gent en het levendige Antwerpen. Het Waalsche gedeelte van België wordt daarentegen bijna uitsluitend door natuurliefhebbers bezocht, en toch zijn er juist hier veel plekjes waaruit de poëzie van het verleden misschien sterker spreekt, al is het dan op een heel andere manier, dan uit de trotsche overblijfselen van Vlaanderens grootheid. Ik denk hierbij aan eeuwen oude Kasteelen, zooals Bouillon, die achthonderd jaar lang het levend middelpunt zijn gebleven van heel een landstreek en niet minder aan die eigenaardige abdijen, die kleine, maar des te rijkere, uitsluitend door monniken bevolkte steden. Helaas heeft de Fransche Revolutie de abdijen verwoest en Bouillon ontsnapte ter nauwernood aan een reeds begonnen modernisatieplan van Koning Willem I, dat van de oude gebouwen nauwelijks de fundamenteën zou hebben overgelaten. Het beleg van 1830, het laatste beleg van Bouillon, maakte aan het begonnen sloopingswerk een einde. ☼ Natuurlijk moet men in deze buurten geen kunstschaten verwachten die te vergelijken zouden zijn met die van de oude Vlaamsche steden. De Ardennen zijn een arme, woeste eenzame streek. Het regent er veel en het klimaat is er in de wintermaanden koud en ruw. De bewoners, uiterst vriendelijk en prettig in den omgang, zijn bij uitstek alledaagsche mensen, maar door hun opvallend hardnekkige verknochtheid aan hun grond, hun grijze huisjes en hun kronkelende dalen, bewijzen zij, dat zij toch, hoewel misschien onbewust, diep doordrongen zijn van het eigenaardig schoon van deze wilde bosschen en grillige gesteenten, waar de oude legenden, beter dan elders, weerstand geboden hebben aan alle aanvallen van onze praktische generatie en voortleven in de vriendelijke dorpjes. Elk plaatsje heeft dan ook zijn eigen geschiedenis en de kabouters spelen er een groote rol. Het zijn hier niet de bekende Duitsche dwergjes met puntmutsen en grijze baarden. De „Nutins” lijken meer op de Zweedsche trolls. Ze nemen ook verschillende fantastische gestalten aan en zijn soms booze, soms goede geestjes. ☼ Als men te voet de eidelooze kronkelwegen volgt van de Semois, is men verbaasd, plotseling in de verte de zachte glooiing van de heuvelen te zien verstijven. Zelfs al ziet men nog geen verschil van kleur in het verschiep, toch voelt men reeds duidelijk het dreigen van een strakke, steenen massa, door mensen, niet door de natuur gevormd. Dichterbij gekomen is de indruk eerder wee-

moedig. De oude vesting Bouillon is nog slechts een onschadelijke ruïne, een doode reus, en het grijze stadje aan zijn voeten droomt, in elkaar gedoken, droomen van vergane grootheid en langvervlogen hartstochtelijke begeerten. ☼ Het is moeilijk vast te stellen wanneer de oudste gedeelten van het kasteel gebouwd zijn. Een zekere „Turpin, duc d'Ardennes” leeft in de legende voort en moet omstreeks 732 het kasteel bewoond hebben. Van dit alles is niets zeker. Ongetwijfeld heeft echter Godfried van Bouillon in 1076 de vesting verdedigd en groote gedeelten, voornamelijk muren en gewelven, stammen ontegenzeggelijk uit de elfde eeuw. Het is dus volstrekt niet onmogelijk dat de toekomstige Koning van Jerusalem werkelijk op den uitkijk heeft gezeten op de „fautueil de Godefroid”. Hij moet overigens een sympathiek mensch geweest zijn; tegenwoordig, bijna 1000 jaar later, verbeelden de jonge dochters uit de Ardennen zich nog, dat zij maar op Godfrieds ouden steenen zetel behoeven te gaan zitten om binnen het jaar te trouwen. ☼ Ongelukigerwijze heeft Godfried door gebrek aan inzicht zijn hertogdom voor eeuwen in bloedige twisten verward. Door den Keizer benoemd tot hertog van Lotharingen, bereidde hij zich, al spoedig na het beleg van Bouillon, op den kruistocht voor. Hiervoor verpandde hij zijn domeinen aan den machtigen vorst-bisschop van Luik. Diens opvolgers waren uiterst tevreden met de nieuwe schikking, want Bouillon was de machtigste vesting van de Ardennen. De erfgenamen van Godfried waren echter van geheel andere meening. Toen dezen hun recht op herkoop deden gelden en het Kasteel tegen betaling voor hun familie opeischten, weigerde de bisschop en sindsdien is Bouillon jarenlang de twistappel gebleven tusschen Luik en Lotharingen. De machtige Albert I, bisschop van Luik, slaagde er na een lang beleg in, den vijand op de vlucht te drijven, door de reliquien van den heiligen Lambertus in het geheim uit Luik te laten overbrengen en ze voor zich uit te laten dragen. In latere eeuwen was het beroemde Ardenner geslacht de la Marek de Lumey, heeren van Sedan, belast met de verdediging van het beruchte Kasteel, tot eindelijk, onder Lodewijk XIV, Bouillon door bleef behooren tot de Fransche Revolutie. Onder Lodewijk XIV werd de oude burcht tot een, voor dien tijd moderne bouwen die wij nu nog bewonderen, zijn door zijn architect, Vauban, gebouwd, onder andere een bijzonder mooie brug en een trap met smeedijzeren leuning. Eigenlijk is er steeds

GRIMMIG RIJZEN, ZICH SPIEGELEND IN DE SEMOIS, DE VERWEERDE MUREN VAN HET KASTEEL VAN BOUILLON OMHOOG

aan het kasteel gewerkt. Na elk beleg zijn de verwoestingen hersteld en bij elke nieuwe technische uitvinding waren er nieuwe verdedigingswerken noodig. Het is dan ook geen wonder, dat men om zoo te zeggen alle stijlen over en door elkaar aantreft en dat Bouillon kon groeien tot die overweldigend dreigende steenmassa die er uit ziet alsof zij altijd bestaan had. ☼ Veel slechter staat het helaas met de prachtig gelegen ruïnes van Neufchâteau aan de Amblève. Dit is de legendarische woonplaats van de beroemde vier Heemskinderen, die, tezamen op het groote paard Bayard gezeten, door het land trokken. Datzelfde paard sprong, met zijn vier ruiters op den rug, bij Dinant over de Maas en stootte hierbij met zijn achterhoeven het groote alleen staande rotsblok af, bekend als „rocher à Bayard”. Ook dit Kasteel heeft in de geschiedenis een groote rol gespeeld o.a. in den tachtigjarigen oorlog. Karel Martel moet hier reeds door zijn vijanden zijn overvallen en alleen door den raad van een oud vrouwtje wist hij zichzelf en zijn soldaten te redden. Het oudje vertrouwde hem in het geheim toe, dat, wanneer hij zijn mannen als boomen verkleedde, hij zijn vijanden onmiddellijk het hazenpad zou zien kiezen. Zoo gezegd, zoo gedaan. Het wandelende bosch versloeg de verschrokken aanvallers. Zou Shakespeare dit verhaal gekend hebben of zijn er in Schotland ook legenden van wandelende bosschen in omloop? ☼ Neufchâteau is niet alleen rijk aan legenden, het heeft ook zijn eigen geestverschijning. Blanche de Montfort, die als ridder verkleed eerst haar ontrouwen minnaar bij een steekspel versloeg en daarna met gesloten vizier naar diens slot reed om de jonge Mathilde de Roanne te vermoorden en zichzelf van den hoogsten toren in de Amblève te storten. Het is natuurlijk volstrekt niet mogelijk hier alle merkwaardige kasteelen en ruïnes op te noemen. We willen nog even het goed bewaarde kasteel van Braine le Comte aanstippen en dan overgaan tot de misschien nog merkwaardiger oude abdijen. ☼ De bekendste is de pas gerestaureerde abdij van Orval in de Z-O. Arden-

nen, niet ver van Bouillon. ☼ Orval is omstreeks 1070 door Benedictijnen gebouwd maar sinds 1131 in het bezit van de volgelingen van St. Bernardus. Deze orde maakte Orval tot het rijke, groot aangelegde domein, met zijn prachtige tuinen en eidelooze galerijen, dat men nu weer getrouw naar de oude plannen heeft opgebouwd en waarvoor het Katholieke België millioenen heeft geofferd. Ik moet zeggen dat evenals alle andere gerestaureerde gebouwen, Orval een pijnlijk nieuwen indruk maakt. Daarom zijn mij persoonlijk de ruïnes van Villers liever. Even wil ik intusschen nog de aandacht vragen voor Conques, een veel kleinere abdij, dichtbij Orval gelegen, waarvan de overgebleven gebouwen nu als hotel zijn ingericht. Het plekje is hier verrukkelijk en de godsdienstige stemming zeer zuiver bewaard. De monniken van Conques moeten voor een groot gedeelte van de opbrengst van hun bosschen en vischvijvers geleefd hebben en die groote, stille waterspiegels — bijna ontoegankelijk, zoozeer zijn ze in het hooge geboomte verscholen — zijn van een wonderbaarlijke vreedzame schoonheid. ☼ De ruïnes van Villers liggen in het Waalsche gedeelte van Brabant. Per

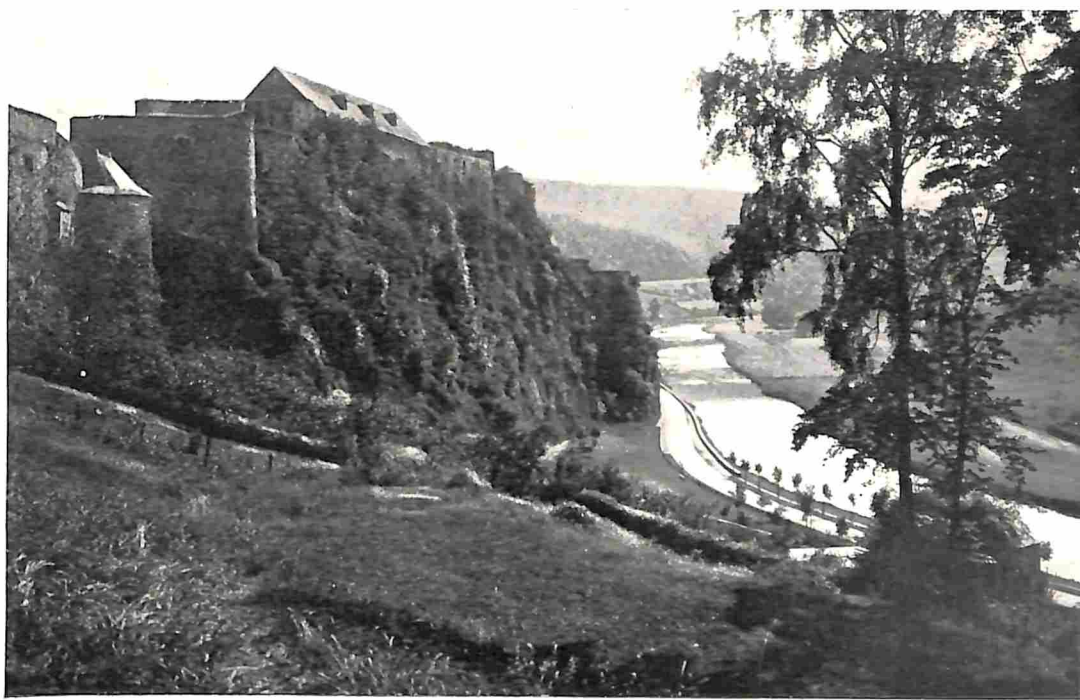
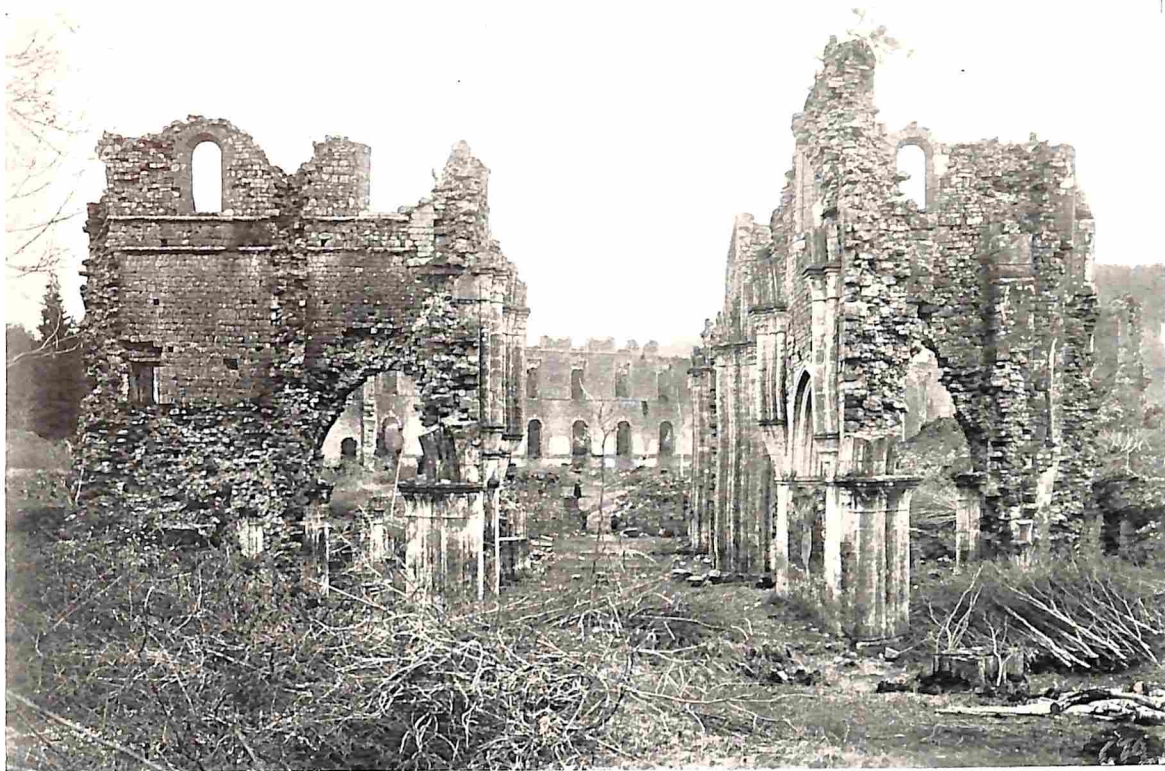

Foto Nejo

HET KASTEEL VAN BOUILLON BOVEN DE VALLEI VAN DE SEMOIS

HET KOOR VAN DE ABDIJ VAN ORVAL VÓÓR DE RESTAURATIE. (HET GEBOUW OP DEN ACHTERGROND IS EEN 18E EEUWSCH BIJGEBOUW)

auto, en zelfs per trein gemakkelijk op een middag heen en weer van Brussel uit te bereiken. De oude muren zijn hier geheel omgeven door de prachtige bosschen, laatste uitloopers van het „forêt de Soigne” met hun statige hoge beuken, die eigenaardige Brabantsche beuken, veel hooger en slanker dan de Hollandsche en, zou ik geneigd zijn te zeggen, dan andere beuken in het algemeen, want nergens zag ik dergelijke kaarsrechte masten. Evenals Orval, is Villers een Cisterciënser abdij, die het tot ongeloofelijken bloei heeft gebracht en waarvan de voornaamste overblijfselen uit de 11e en 12e eeuw dateeren. Villers is pas in de Fransche Revolutie verlaten en sinds 1896 onder bescherming van de regeering gesteld. ☼ De Cour d'honneur en andere gedeelten uit de 18e eeuw zijn bijna geheel verwoest, vrij goed bewaard zijn echter de romaansche en gothische gebouwen, bijv. het zuiver romaansche chauffoir met den grooten, nog zichtbaren schoorsteen, de keuken met haar merkwaardige hygiënische gootsteen (het riviertje de Thyle is onder de keuken door geleid en de afval van groenten enz. werd direct weggespoeld), de eetzaal, de verschillende slaapzalen en de keldergewelven. De godsdienstige stemming komt vol tot haar recht in de zuilengalerij. Hier voelt men zich geheel in het verleden verplaatst, bij de vrome monniken die dit plekje uitzochten, om er hun, aan overpeinzing gewijd, leven te slijten. De prachtige kerk, met de eigenaardige ronde gatenbovenlang-gestreckte spitsboogvensters, is bijzonder indrukwekkend. Hier treffen wij weer een mengelmoes van stijlen van 7 eeuwen aan, maar hoewel er nu boomen groeien midden in het schip van dit verlaten heilighdom, maakt het toch nog een verheffenden indruk van groot-schen eenvoud. ☼ Achter de kerk vinden wij de brouwerij en andere bijgebouwen en een nauw pad leidt ons den heuvel op naar een hooggelegen vooruitspringende rots, waarop eens een kapel gestaan heeft en van waaruit men de ruïne in haar geheel kan overzien. Wat mij bijzonder trof te Villers was minder de toch innige schoonheid van talrijke bijzonderheden, dan wel de majestueuze eenvoud van het

grootsche geheel en de fijn-gevoeligheid waarmee de gebouwen aangepast zijn aan het lieflijke landschap. Het is zeer wel mogelijk dat dit soort natuurschoon niet gemakkelijk voor het groote publiek toegankelijk is, maar ik ben er toch verzekerd van, dat, indien een van de lezers, die toevallig in de gelegenheid is een tocht door België te ondernemen, zich de moeite zou willen geven zich iets meer in het verleden en in de poëzie van dit land te verdiepen, hij er geen berouw van zou hebben.

JAURES riep eens op een groote vergadering hartstochtelijk uit: „Waarom bemerken niets van Frankrijks groote mannen? Waarom blijven zij koud en onbewogen onder den nood des vaderlands?” „Omdat ze in brons gegoten zijn!” riep een stem op den achtergrond.

OP KLUTEN UIT

DOOR F. KOSTER

ZOMER... eindelijk! volop zomer! Brandend heet is het in de duinen. Boven de wijde zandplaten van het breede strand trilt de lucht. De zoete geuren van duizenden zacht-gele duinroosjes zweven ver over het eiland, en in de breede duinvallen staan honderden prachtige bruidsbouquetten van bloeiende vlieren. ☼ Deze zomer-warmte, bloemenpracht en fijne geuren verheugen ons; ook zóó lang hadden de IJsheiligen ons geplaagd! Maar toch... te midden van deze weelde bekruipt ons een knagend gevoel van verlatenheid. Dagen lang toefden wij daar beneden in den polder langs den Waddendijk bij de vogels, verborgen in onze winderige schuilhut, bij de kluten, de scholeksters en tureluurs, en wij zijn gehecht geworden aan deze kleine wereld, waar wij, van de eerste mooie voorjaarsdagen af, de vogels bestudeerden. Dagen lang volgden wij de paren, bij het bruijftspel, het nestbouwen, het broeden, het geleiden der jongen naar de poel, en wij zijn van het ranke vogelvolk gaan houden. ☼ O zeker, hoog in de zeereepduinen, dicht bedekt onder dik groenglanzende mos, broeden de zilvermeeuwen, in honderden paren, maar de kluten, die ranke blanke stelloopers van de polderweiden kan ik niet vergeten! Heel in

EEN HOEK VAN HET KOOR DER ABDIJ VAN ORVAL VÓÓR DE HERSTELLINGEN

OUDE, MERKWAARDIGE PLEKJES IN WAALSCH BELGIË. HET REFECTORIUM (DE EETZAAL) DER ABDIJ VAN VILLERS

het begin van April zag ik ze daar al, nog nauwelijks uit het Zuiden teruggekeerd, ik leerde enkele paren kennen, ik zag deze paren een nest bouwen, en ik was getuige van de eerste schreden van de jonge kluutjes! Wanneer men zóó de vogels leert kennen, gaat men er van houden. En op deze

wijze zou ik de zilvermeeuwen niet meer kunnen gadeslaan, daar was het nu te laat voor, misschien het volgend jaar . . . !
 ☞ Zij waren er al vroeg dit jaar, de kluten van de Texelsche broedkolonies. Nauwelijks waren de leeuweriken voor hun eersten jubelzang omhoog gestegen, of er liepen twee kluten in den vogelplas. Rustig klonk hun „kluut, kluut” wanneer iemand naderde. Een paar dagen later waren er reeds meer, en weer eenige dagen later waren er een twintigtal paren. En ook op andere broedterreinen verschenen kluten, zooals op de schorren van de Eendracht, waar zelfs op een morgen een zestigtal vogels werden geteld. Een onvergetelijk gezicht was het toen al die vogels tegelijk opvlogen: een „glorious whirling” van wit-zwarte wieken en lijven, precies een troep groote bonte vlinders. Luid klonken al angstkreten uit de troep. ☞ Geregeld was er weldra een tiental paren in den plas te vinden. Ook schenen er enkele ongehuwde vogels te zijn, maar de groote meerderheid bleek uit huwelijken te bestaan. Het was een aardig gezicht om man en vrouw naast elkaar door den plas te zien waden, op typische wijze met den naar boven gekromden snavel door het water strijkend om daaruit kleine schaaldiertjes en wormpjes op te vissen. Waar het water te diep was om te blijven loopen, gingen zij, op de elegante wijze van kokmeeuwen, zwemmend verder, voortdurend in elkaars nabijheid blijvend. ☞ Langzamerhand, bij het zachter worden van de temperatuur, namen de huwelijks spelen, die de inleiding vormen tot het bedrijvige leven met den nestbouw, het broeden enz. der vogels, toe. Zoowel in het water als op het land. Het zijn alleraardigste ceremoniën, welke de klutenparen plegen te verrichten. Zoowel het mannetje als het wijfje nemen aan deze „courtship” deel, en dat bij elk paar weer op dezelfde wijze, al verschillen zij nu en dan in details. Beide ziet men plotseling, zonder dat door ons daartoe een aanleiding wordt bespeurd — wat niet beteekent, dat de kluten zelf aan elkaar niets merken — „de borst strijken”. Met den krommen snavel pikken zij zich zelf in de hals-, borst- en vleugelveren, soms vrij heftig, dan zakt het wijfje op delange stelten door totdat het lichaam nog een eindje boven den waterspiegel is, en strekt het den hals, ietwat gebogen, over

OUDE, MERKWAARDIGE PLEKJES IN WAALSCH BELGIË. HET TRANSEPT DER KERK IN DE ABDIJ VAN VILLERS

het water uit. Het mannetje blijft maar pikken en strijken, afgewisseld met wandelingetjes in-een-halven-cirkel om haar heen, en met steeds heftiger wordende snavelhouwen in het water, zoodat de druppels soms wijd en zijd heenspatten. De opwinding heeft meestal haar natuurlijk verloop, met als slothedrijf een renpartijtje in het water, waaraan beide deelnemen. De heele ceremonie duurt soms enkele minuten, en is het toonbeeld van sierlijkheid. ☼ Dit is niet het eenige „courtship“-schouwspel, dat men ziet, al is het wel een instinctieve handeling, waaraan slechts één mannetje en één wijfje deelnemen. Bij twee en meer paren, die elkaar in den plas ontmoeten, ziet men iets anders, heel iets apart. Ongelooflijk mooi en kleurig. Men zou het de „stervorming“ kunnen noemen. Twee of drie paren komen, schijnbaar onbewust van elkaar, steeds dichter in elkaars nabijheid. Schijnbaar, althans in sommige gevallen. In vele andere gevallen bespeurt men duidelijk de neiging om naar elkaar toe te gaan. Meestal is het een der mannen, die deze neiging het duidelijkst openbaart. Het strijdinstinct, wellicht mede door jaloeschheid gewekt, laat zich gelden. Meestal nadert ook een man van het andere paar, maar zij vallen elkaar nietorsch en in front aan, zooals bijvoorbeeld de scholeksters en bergeenden doen, doch zijwaarts. Zij dribbelen eerst een eindje naast elkaar voort, dan slaat plotseling een de vleugels uit en loopt agressief met zijn lange loodblauwe stelten over den andere heen. Soms gaat hieraan een „ster“ vooraf. In typische houding, den hals gestrekt en met den puntigen kromsnavel bijna op het water, gaan de vogels tegenover elkaar staan, meestal vier tegelijk, maar ook wel eens meer, in druk geagiteer, luid „twitterend“. Vooral dit geluid is zeer opvallend, en reeds op verren afstand hoorbaar. Het bonte roerige schouwspel duurt meestal niet lang, en eindigt geregeld in de boven beschreven schermutseling, waarbij zich ook de wijfjes niet onbetuigd laten. Het is een uiterst fraai schouwspel: die groote bonte vogels bij dit stervormen bezig te zien. Het snelle wapperen van de vleugels, en de kwiekheid, waarmee de vogels over elkaar heenrennen, maakt het dikwijls moeilijk om de paren te kunnen blijven onderscheiden, doch zoodra zij weer apart loopen, herkent men zijn dieren gemakkelijk weer, zoo men althans bepaalde kenmerken, vlekjes, verdeling van zwart en wit, enz. weet te onthouden. ☼ Zoo gaan de eerste weken van April met deze handelingen, welke natuurlijk voor een groot deel worden onderbroken met voedsel zoeken en slapen, heen. Steeds duidelijker betekenissen krijgen deze handelingen als wij zien, dat de vogels op het land beginnen strootjes achter zich te werpen, kuultjes te

KLUUT OP HET NEST

draaien, eerst op allerlei plekken, later meer op een bepaald terrein, het nestdomein, het vogelheem. Ik heb mij verbeeld, dat dit heem in hun herinnering leeft van het vorige jaar,

dat bepaalde paren van begin af als het ware in een bepaald terrein bleven, waar dan ook het nestje uit wat dorre strootjes werd gemaakt. En op dit heem zien wij dan ook weer de twitterceremoniën, welke mij de veronderstelling deden maken, dat de stervormingen in het water eigenlijk voorbarige uitingen van rivaliteit en heembescherming op de broedplaats zijn. Bij het hofmaken maken de vogels eigenlijk al alles door wat zij in den hoogtijd van de gezinsactiviteit beleven, het is er de voor-oefening van, het aan elkaar wennen, het zich laten gelden van het nestbouw-, broeden- verzorgingsinstinct. Deze instincten beheerschen hen steeds meer, eerst bij vlagjes, later geregeld, en hun werking — welke de vogels natuurlijk zonder eenig begrip ondergaan — uit zich in sierlijke gebaren, zoowel bij paren als bij een grooter aantal, en in typische geluiden. Het sociale instinct, de gezelligheidsneiging, wordt zelfs

JONGE KLUUTEN OP HET STRAND

een tijdlang geheel onderdrukt, en maakt plaats voor, wat men zou kunnen noemen, het gezinsinstinct, dat zelfs vijandig is jegens andere paren. Later, zooals nu, in Junimaand, heeft het sociale instinct weer de overhand, en ziet men paren met jongen genoeglijk samen rondtrekken door de broedkolonie. ☼ Mannetje en wijfje broeden beide, maar het laatste nog het meest. De vier geelgrijze zwartgevekte eieren worden 22 tot 24 dagen bebroed. Met de Pinsterdagen in dit jaar liepen de eerste kuultjes reeds uit het nest. Hoe snel groeien ze! Nog maar weinig uren zijn ze oud, of zij loopen reeds op hun blauwe pootjes rond, en ook zag ik jongen van ruim een dag met de ouders in den plas, wadend en zwemmend! Reeds dadelijk zien wij bij de kleintjes het even naar boven gerichte snavelpuntje. Dapper zijn ze ook, die kluten! Ik heb, staande bij een nest, waarin een kleine zich uit de eischaal loswerkte, vele malen een vleugelslag van een der ouders gehad, zooals ook wel eens gebeurde bij een zilvermeeuw en een vischdief. En zorgzaam zijn ze ook in hooge mate, vooral tegen de kokmeeuwen, de eierroovers. Wanneer die in de buurt waren, hoorde men een scherp „tjiek“-geluid, en, zoo de jongen rondliepen, lokten zij deze bij gevaar heftig naar zich toe, waarop deze wegcropen in de veeren. De oude vogel zakte daarbij een klein eindje door, zoodat men dan soms een mastboschje van acht of tien pooten, waarvan twee halve van de moeder zelf, onder den vogel zag te voorschijn komen. De kuikens zelf waren geheel in de donsveeren verdwenen! ☼ Zooals men dat bij vele vogels ziet: na enkele dagen waren de koppeltjes van vier sterk gedecimeerd. Bij sommige was er maar één meer over. Te veel roofgoed, o.a. een hermelijn, was er in de buurt.

NEST MET EIEREN VAN DEN KLUUT

ONZE VOORNAAMSTE ZEEBADPLAATS

DOOR MATTY VIGELIUS

EENKELEN slechts van hen, die op een warmen zomerdag — hoe weinige hebben we er dit jaar nog gehad! — komen kijken naar de mondaine pantoffelparade over den Scheveningschen Boulevard met zijn forsche rij van groote hotels, of er heengaan om onder te duiken in de speelsche golven, dan wel zich uren te wijden aan den modernen zonnecultus, geven er zich rekenschap van, hoe dit strandleven nog maar van jongen datum is, eigenlijk weinig ouder dan een eeuw. Het karakter van Scheveningen is dan ook in dit tijdsverloop wel totaal veranderd. Geen der groote gebouwen aan den zeekant kan op een hoogen ouderdom bogen. Het is duidelijk, dat de bloei der badplaats van recenten datum is. Zoo werd het Kurhaus eerst tusschen 1884 en '85 door Henkendorf en Ebert gebouwd. Reeds een jaar later werd het groote hotel nagenoeg geheel in de asch gelegd. Doch spoedig was weer het geld bijeen om de verwoestingen van het vuur ongedaan te maken en het Kurhaus in zijn huidige gedaante dateert dan ook van het jaar 1886. ☼ Maar wat Scheveningen misschien nog wel het meest in trek deed komen, was het in 1899 gebouwde Wandelhoofd Wilhelmina, in de wandeling de Pier geheeten, dat reeds het volgend jaar voltooid werd en voor het publiek werd opengesteld. Er zijn weinig Hollanders, die niet wel eens een keertje van hun leven op die plek boven de zee hebben gewandeld. ☼ Over den naam der plaats tast men eenigszins in het onzekere. Het woord Scheveningen zegt ons niet veel. In oude boeken vindt men den naam ook wel Schevelingen, Scheveringen of Schepeningen gespeld. En dan voelen we ons reeds meer op bekend terrein. Wij moeten echter bij dit laatste woord niet denken aan schepen, zooals eigenlijk voor de hand ligt, doch aan het Hebreeuwsche woord „schepela”, een tusschen duinen ingesloten laagte, welk woord in den loop der tijden de Nederduit-sche uitgang „ingen”, dien we in zooveel plaatsnamen van ons land en bij onze Oosterburen aantreffen en die ongeveer landen of velden beteekent (Groningen = groen land) verkregen heeft. Ook zou het mogelijk zijn, den naam te verklaren als 's Greve-l-ingen, dus land van den greve of graaf, terwijl de L voor de welluidendheid zou

zijn ingelascht. ☼ Hoe dit zij, de plaats is reeds heel oud, al ligt ze niet meer precies op dezelfde plek als eertijds. Het is zelfs mogelijk, dat het dorp aanvankelijk 's-Gravenhage in beteekenis heeft overtroffen. Maar behalve van de vele vijanden, die het land afstroopten, had de plaats vooral te lijden van onzen Nederlandschen erf-

vijand: de zee, die bij herhaling groote stukken land wegsloeg. In het jaar 1470 joeg een wilde storm de golven zoover landwaarts in, dat de kerk „wel tweeduysent schreden ver in zee geraakte”, zooals het in een oude beschrijving heet en het dorp meer dan de helft zijner huizen verloor. ☼ En toch bleef die zelfde verraderlijke zee, die telkens en telkens zoo velen het leven benam, de groote bron van inkomsten voor de bewoners en is Scheveningen — ook thans nog — altijd een visschersdorp van beteekenis geweest. Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat er de vischafslag op het strand plaats vond. ☼ De gevaren, waarbij men bij iederen Westerstorm was blootgesteld, leidden ertoe, dat de bevolking steeds bezig was met het ophoogen van de duinen aan den kant van de zee. Het werd een verwoede strijd tusschen zee en stormeneerzijds en den nietigen mensch anderzijds, die ten slotte toch

niet kon voorkomen, dat de duinen telkens verliepen en verstoven. ☼ Ten slotte greep het Hoogheemraadschap van Delfland in, beducht, dat niet alleen het dorp, doch ook heel Delfland onder zou kunnen loopen. Van de inwoners van het waterschap werd een belasting geheven van „vijf penningen Hollants”, waarna men overging tot het ophoogen en beplanten der duinen en den aanleg van een steenen dijk, die dit gebied moest beschermen. ☼ De genomen maatregelen bleken echter niet voldoende, telkens en telkens weer werd het dorp met ondergang bedreigd. Dan vreesde men tevens voor het behoud van Delfland. Een leening door het dorp aangegaan om nieuwe herstellingen uit te voeren, bracht al evenmin het gewenschte resultaat. ☼ En telkens lezen we weer van nieuwe springvlooden, die groote stukken duin en dorp wegsloaan. Zoo wordt het duidelijk, dat het oorspronkelijke dorp heel wat meer Westwaarts moet hebben gelegen, daar waar nu een vroolijk gezelschap zich vermeit in de golven. ☼ Nog altijd bewaart Scheveningen de herinnering aan den verschrikkelijken vloed van Allerheiligen van het jaar 1570. Niet alleen werd een groot aantal huizen uit elkaar gerukt en veranderde het strand voor het dorp geheel en al van gedaante, maar ook de woningen, die eerst aan den zeekant en tusschen de zee en

KLUUT BIJ ZIJN NEST OP TEXEL

SCHEVENINGSCH VROUW MET SCHOORMANTEL

de kerk stonden, spoelden weg, of werden vernield. De kerk, die het verst landwaarts had gestaan, kwam nu vlak aan den zeekant en — we weten het allemaal — daar staat ze nu nog. Meer dan het halve dorp verdween in de golven. Nog thans herinnert een bord in de kerk aan dezen rampzaligen vloed, die echter, wonder boven wonder, maar heel weinig menschenlevens kostte. ☼ Een amusant verhaal leeft nog voort uit de tijden, toen onze kusten zwaar te lijden hadden van de Engelsche kapers. Een Vlaardinger hoeker, door een Engelschen kotter vervolgd in het jaar 1781, zette toen hij het schieten niet langer kon ontwijken, het schuitje bij Scheveningen op het strand. De Engelschen gaven echter de vervolging nog niet op en gingen met het beschieten door. ☼ Het was Zondag en de kerk ging juist uit. Het hevige schieten lokte de nieuwsgierigen naar het strand, waar men spoedig zag wat er gaande was. Heel huiselijk en genoegelijk is het feit dat een der dorpelingen naar den Haag ijde, en den stadhouder Prins Willem V verzocht om hulp. Deze was juist bezig een parade te inspecteren. Terstond gaf hij de ruiters en zijn grenadiers opdracht zich naar Scheveningen te spoeden en den vermetele mores te leeren. Scherpe patronen en handgranaten werden uitgereikt en de aanvulling in de kerk opgeslagen, terwijl twee stukken twaalfponders werden opgesteld. ☼ Toen nu de Engelschman zag, dat het meenens ging worden, koos hij de wijste partij en het hazenpad. Weldra waren de gemoederen der Scheveningers gekalmeerd en kon ieder weer aan zijn Zondagsche bezigheden gaan, wellicht heimelijk zeer tevreden met dit kleine verzetje op den ietwat eentonigen dag des Heeren. ☼ Weinig zal Willem V toen gedacht hebben, dat hij veertien jaar later van dit zelfde strand zou vertrekken, om als balling zijn leven in Engeland te eindigen. ☼ Doch wel nimmer hebben de duinen zooveel gejuich weerkaatst als op 30 November 1813, toen diens zoon als Koning Willem I weer voet op den vaderlandschen bodem zette en omstuwd door een opgewonden volksmenigte zijn zegetocht naar de residentie volbracht. In 1865 werd ter herinnering aan dit feit, op de plaats waar de vorst aan wal stapte een gedenknaald opgericht. ☼ Zoo staan te midden van het moderne leven de herinneringen aan het verleden. Hoezeer Scheveningen ook met zijn tijd is mee gegaan, toch ziet men op den Zondagschen boulevard tusschen luchtige, bonte strandpyama's de kleurige, of rouwzwarte omslagdoeken en schoudermantel der heupwiegende visschersvrouwen, met oorijzers en witte kappen, die over het hekwerk in zee staan te turen naar de bruine zeilen in de verte. ☼ De visschersvrouwen van Scheveningen. Ze vormen een nog altijd eigenaardige stoffeering van de omstreken van de residentie. Speciaal in de Scheveningsche Boschjes kan men ze, in lange

slierten gearmd, op vrije dagen tegenkomen. En altijd zijn er enkele onder haar, die niet de blauwe, paarse of bruine „schoor-mantel“ dragen, doch stemmig in het zwart zijn gekleed. Immers, nog altijd is de dood een te vaak geziene gast

in de woningen der visschersvrouwen. ☼ En op de door-de-weeksche dagen kan men ze nog in de straten zien met haar bennetje met visch, waarmee ze soms ook verre tochten per trein ondernemen. ☼ Kijk ze maar eens goed aan, die Scheveningsche visschersvrouwen, want ze vormen een door schilders zeer gezocht type. Door het dragen van de vischmand op het hoofd, gedurende vele geslachten, heeft de gang dezer vrouwen iets statigs gekregen en hebben zich haar lichaamsvormen bijzonder harmonieus ontwikkeld. Weinig Holland-sche typen hebben zich zoo zuiver bewaard door de tijden heen. Toch is ontegenzeggelijk ook de schilderachtige Scheveningsche dracht gedoemd te verdwijnen. De meisjes, die in de stad, of bij families op Scheveningen gaan dienen, willen niets meer weten van de kleeren van vroegere geslachten. Immers, confectie is zoo goedkoop en men kan met geringe middelen zoo gauw gaan gelijken op de modieuze dames van de boulevard. ☼ Maar Scheveningen is niet alleen belangwekkend om zijn mondain gedoe en folkloristische reminiscenties, voor wie het werkelijk te doen is, om van zee en lucht en toeven in de vrije natuur te genieten, en wie daarbij niet

over een al te goed gevulde portemonnaie beschikt, is daar ook nog altijd het z.g. Stille Strand, dat zijn naam wel buitengewoon weinig eer aan doet. Want stil is het er allesbehalve. Hier is de uitgelaten jeugd aan den gang, die haar tentjes en tenten, soms maar heel primitief geknutseld van een paar fietsen en wat lappen, heeft opgeslagen. Misschien is er niet alles zoo precies in den vorm, maar wat hieraan te kort komt wordt vergoed door uitgelaten levensvreugde. Een vereniging „Het Stille Strand“ zorgt zooveel mogelijk voor de veiligheid der baders, terwijl er uitstekend politie-toezicht is. ☼ Zoo biedt Scheveningen aan allerlei categoriën van menschen een punt van aantrekkingskracht en bezit de oude plaats niet ten onrechte ook in het buitenland groote vermaardheid. Telken jare zorgt de Mij. Zeebad Scheveningen voor nieuwe attracties. Dat deze op prijs worden gesteld bewijzen de vele bezoekers.

SCHEVENINGSCHES MET ZOMERDOEK

HET STRAND VAN SCHEVENINGEN MET HET NOORDELIJKE GEDEELTE VAN DEN BOULEVARD

Foto Zimmermann

BOSCHMUIS BIJ EEN AFGEKNAAGDE PADDESTOEL

RATTEN EN MUIZEN (Slot van bladz. 303)

HET is wel overbodig hier nog een beschrijving van het uiterlijk van onzen kleinen vijand (?) te geven; het eenige punt waar ik alvast de aandacht op wil vestigen is, dat de vacht van boven- en onderzijde ongeveer even donker gekleurd is, iets wat maar bij heel weinig dieren wordt aangetroffen; bij de ratten komen wij er nog op terug. ☼ De oorzaak, die het mogelijk heeft gemaakt, dat de huismuis, in gezelschap van den mensch, zoo'n zegetocht over de geheele aarde heeft kunnen houden, is driedelig. Ten eerste is hij allermintst kieskeurig wat zijn voedsel aangaat, alle keukenresten zijn hem welkom en alle ongedierten, die een huis plegen te bewonen, als spinnen, pissebedden en insecten van allerlei soort vormen een welkome afwisseling van zijn menu. Vervolgens is hij bereid zijn nest in te richten in alle schuilhoeken, die voldoen aan den enkelen eisch, dat zijn vijanden hem er niet kunnen bereiken. Rustig behoeft het er verder absoluut niet te zijn, onder den drukst beloopte vloer slaat hij zijn tenten even gerust op als achter den muur van een werkplaats, waar van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat gehamerd en getimmerd wordt. Op dat punt is hij volkomen realist; zoo lang hij maar door gaten en reten kruipen kan, voelt hij zich heerlijk veilig. Maar o wee als hij in het open veld, dat is hier de vloer van de kamer, moet komen. Geen halve meter loopt hij recht vooruit, telkens op een holletje een klein eindje, dan weer terug, in een andere richting weer vooruit, aarzelen, tasten en twijfelen om er medelijden mee te krijgen. Het is jammer, dat de meeste menschen zoo raar op de aanwezigheid van muizen reageeren en zichzelf daardoor van veel genoeg berooven. Nu moet worden toegegeven, dat een muis in een provisiekast een heel onaangenaam ding is, de aangevreten kaas en het aan snippers getrokken kastpapier maken het geheel niet oogelijker. Zoodra dan ook aan dergelijke tekenen de aanwezigheid van het grijze volkje is vastgesteld, worden vallen opgezet, een kat aangeschaft of, door heel erge isegrimmen, vergif gestrooid. Het mooiste is nog, dat je ze op plekken waar heel veel te halen is, toch nooit weg krijgt. Ik ken iemand, die een volière in zijn eetkamer heeft staan en als je daar met een klein lichtje 's avonds gaat kijken, zitten er geregeld een dozijn muizen aan het vo-

gelvoer! Het zichtbaar worden van een muis heeft op de oudere generatie dames nog altijd een vreeselijke uitwerking en de heer des huizes probeert gewoonlijk met een of ander huishoudelijk projectiel een eind aan het muizenleven te maken. Desalniettemin zou ik toch iedereen willen aanbevelen een volgenden keer nu eens niet zoo gek te doen en liever te probeeren met het kleine gedierte op goeden voet te komen. Dat is heelemaal niet zoo moeilijk als het wel lijkt. Een jaar of twaalf geleden kwam ik veel in een oud fabriekslaboratorium, dat tevens zoo'n beetje als bergplaats werd gebruikt voor allerlei, waar nergens anders plaats voor was, een euvel meer localiteiten eigen. In dat lokaal waren hier en daar naden tusschen de vloerplanken, waar de dikste muis royaal doorheen kon en dus was daar wonder wat te beleven. Eerst vermaakten wij ons met het kijken naar die onrustige scharrelaars, die in voortdurenden angst schenen te verkeer en geen minuut bleven stilzitten. Langzamerhand werden ze echter brutaler en toen vonden wij den tijd rijp om tot experimenten over te gaan. Eerst werden gepelde pinda's op den grond gelegd, maar daar beleefden we maar weinig plezier van. Zoo gauw zij er een te pakken hadden, renden ze er gauw mee weg, om zoo'n ding in het openbaar op te eten vonden ze toch blijkbaar al te griezelig. Daar werd al gauw wat op gevonden: wij klemden de nootjes tusschen de vloerplanken en smaakten nu de voldoening, dat we de muis, die er als gewoonlijk met een vaartje op af kwam hollen om er zoo gauw mogelijk mee weg te kunnen rennen, door den onverwachten weerstand over den kop zagen vliegen. Dat was me een schrik! Maar na een tijdje kwam hij toch terug en toen maar rukken en trekken om het lekkers los te wringen. Met veel moeite en krachtinspanning kreeg hij het ook werkelijk voor elkaar: het was kostelijk te zien hoe hij zich met zijn voorpootjes schrap zette. Later verzonnen wij weer iets anders, we bonden een ongepelde pinda met een touwtje vast en dwongen hem zoo de nootjes er eerst uit te pellen. Intusschen waren we ook al proeven gaan doen met uit de hand voeren en dat lukte ook werkelijk. Het toppunt van muizendressuur werd bereikt toen het ons lukte ze met pinda en al aan het touwtje op onze knie te hijschen. Met enkelen hebben wij dat een paar weken lang kunnen doen: ze hielden hun buit zóó stevig vast, dat zij aan hun tanden bleven hangen. Om het verschrikkelijke gevaar niet te hoeven zien, knepen ze tijdens de luchtreis hun oogen stijf dicht. Op onze knie pelden ze dan de nootjes er uit, maar zoodra dat volbracht was, maakten ze beenen. Eenmaal heb ik er een op mijn schouder geheschen, maar kort daarna is de heele boel verlopen, blijkbaar had iemand jacht op de muizen gemaakt. Ze waren tenminste weer even schuw als in het eerste begin. ☼ Natuurlijk zou de huismuis zich niet zoo goed hebben kunnen handhaven zonder het enorme voortplantingsvermogen, waarin zij de in dit opzicht spreekwoordelijk geworden konijnen nog overtreffen. Een keer of zes per jaar komt een half dozijn spiernaakte roze jongen ter wereld, die door de moeder met groote toewijding worden opgevoed tot zij een paar

Foto Zimmermann

SPIEDENDE BOSCHMUIS

weken oud zijn, dan moeten zij zich zelf maar zien te redden. ☼ Uit het bovenstaande heeft de lezer kunnen opmaken, dat er aan die lastige muizen toch ook nog wel wat aardigs is. Een paar rassen van muizen worden trouwens louter tot ons vermaak al sinds onheugelijke tijden gekweekt. Iedereen kent natuurlijk de witte muizen, echte albino's met roode oogen en veel minder „spirit” dan hun wilde verwanten, de hartewensch van alle kinderen en een bron van ergernis voor hun ouders. Je begint met twee exemplaren en na een half jaar zijn het er twintig. Minder bekend zijn de Japanse dansmuizen, een Oostersch verzinsel, dat gekenmerkt wordt door een fout in hun evenwichtsorgaan, waardoor ze in een eeuwigdurende draaiende beweging zijn, die met veel goeden wil wel als „dansen” kan worden opgevat. ☼ Vooral villabewoners en mensen van het platte land krijgen in het winterhalfjaar nogal eens den naasten „wilden” bloedverwant van de huismuis in hun woning, de boschmuis. Die boschmuis is heelemaal niet moeilijk van de huismuis te onderscheiden, daarvoor verschillen zij te veel in vorm en kleur. De boschmuis is van boven mooi bruinachtig grijs, de buikzijde is daarentegen bijna wit en op de grens van die twee kleuren loopt een oranjeachtige streep. De ooren zijn ook erg groot, nog grooter dan die van de huismuis, de achterpooten zijn veel sterker, trouwens het heele dier is forscher en grooter dan zijn „tamme” neef. ☼ De gewone

verblijfplaats van de boschmuis is het vrije veld. Dat is te zeggen, heelemaal open terrein trekt hem niet aan, boschjes of heggen moeten er zijn, anders is hij niet gelukkig. Zijn spijskaart is al even gevarieerd als die van onzen huisgenoot, eikels, heukenootjes en andere plantaardige gerechten worden afgewisseld door insecten, wormen, slakken en jonge vogels. Ja, als hij ze te pakken kan krijgen, moeten zelfs volwassen vogels, ha-

gedissen en hazelwormen er aan gelooven. In ons land zijn die boschmuizen veel en veel talrijker dan menigeen wel denkt. Bij het verzamelen van muizen in het veld vond ik soms al mijn valletjes door boschmuizen bezet. Zooals boven reeds werd opgemerkt, komen zij vooral in het najaar graag binnenshuis, omdat hun tafel daar dan rijkelijker gedekt is. Dat gebeurt buiten natuurlijk vaker dan in de stad, maar ook in Amsterdam weet ik verschillende gebouwen waar geregeld boschmuizen worden gevangen. Op het platteland hebben ze hier en daar al heelemaal de levenswijze van de huismuis ingenomen en dan ziet het er voor den laatste slecht uit. Want de boschmuis kan zijn ordinairen bloedverwant niet luchten of zien en daar hij hem en in grootte en in behendigheid en in strijd lust overtreft, blijft er na zoo'n ontmoeting van de huismuis meestal niet veel meer over dan de afgekloven beentjes. De kanariehouder, die in zijn huis een inval van boschmuizen krijgt, mag ook wel oppassen, want als ze in de kooi weten te dringen, gaan de gele zangers er onherroepelijk aan. Het is dan ook geen wonder, dat in sommige streken de huismuis al heelemaal door de boschmuis is verdrongen; in dat geval zijn dus alle muizen, die binnenshuis gevangen worden, echte boschmuizen. Bij de ratten zullen wij een dergelijk geval van verdringing tegen komen. ☼ De manier van voortbewegen van de boschmuis is ook aanmerkelijk anders dan het schuwe dribbelen van de huismuis. Meestal bewegen zij zich in groote sprongen vooruit, daardoor en door de lange achterpooten gaan zij wel wat op de echte springmuizen lijken. Over het algemeen zijn ze ook vrij brutaal en zoo werkt alles er toe mee, dat hun rijk zich steeds meer uitbreidt. Misschien komt het nog

wel eens zoo ver, dat zij de huismuis geheel verdringen, maar dat is dan voor ons een slechte ruil! ☼ Wie ooit een muis vangt met een zwarte streep over de geheele lengte van zijn rug, moet die maar dadelijk opsturen naar het Zoölogisch Museum in Artis, want dat is dan de brandmuis, een dier, waarvan wij altijd nog niet met zekerheid weten of hij eigenlijk in ons land wel voorkomt. ☼ De laatste en kleinste van onze echte muizen is de dwergmuis en dat is tevens een van de aardigste dieren, die wij hebben. Den vorigen zomer wandelden wij in Limburg over een landweg met lage meidoornhagen, die midden tusschen de tarwevelden doorliep. Op een gegeven oogenblik hoorden we een heel zacht gepiep uit een van die heggen opstijgen, dat blijkbaar van verschillende dieren te gelijk afkomstig was. Eerst begrepen wij niet wat het te beduiden had, maar toen wij op het geluid afgingen, zagen we al gauw een paar heel kleine bruine muisjes met lange staarten die over de takken rond-scharrelden en toen we die eenmaal in de gaten hadden, ontdekten wij er telkens meer, totdat wij tenslotte een half dozijn van die jonge dwergmuisjes, want dat waren het, bij elkaar zagen. De volwassen dwergmuizen zijn al heel kleine diertjes, maar die jongen waren zoo klein, dat ze best in een notendop zouden kunnen liggen. Overal waar graan verbouwd wordt, komen dwergmuizen voor en nog op vele andere plaatsen bovendien. Te kennen zijn ze ook al weer

heel gemakkelijk aan hun bruine vacht en vooral aan hun buitensporige kleinheid. Zij zijn, ook al door hun zwakte, vooral op plantenkost aangewezen, waaronder zaden van allerlei soort wel de eerste plaats innemen, maar insecten worden toch ook niet versmaad. Het merkwaardigste van die dwergmuizen zijn hun nesten, die veel meer op een vogelnest dan op een zoogdierenwoning lijken. Het is een bolvormig vlecht-

Foto Zimmermann

EEN BOSCHMUIS SNUFFELT OF DE BUURT VEILIG IS

werk van fijne uitgerafelde gras- of rietbladeren met een opening opzij, die toegang geeft tot het inwendige, dat met zachte vezels is bekleed. In graan- en rietlanden is het op de manier van een karekietenest aan verschillende stengels opgehangen, in struiken natuurlijk weer anders. Dat nest heeft ook alweer geen andere functie dan die van kraamkamer; zoodra de jongen daartoe in staat zijn, gaan zij onder leiding van hun ouders tochten in de wijde wereld maken en dan hebben wij de meeste kans er iets van te zien te krijgen. Als ze in een heg rondklauteren, zijn het net apen, geen takje is te dun of te slap om er in te klimmen, waarbij de staart ook voortdurend te hulp moet komen. Als je die teere, heelemaal niet schuwe dieren zoo argeloos ziet rondklimmen, is het haast niet te begrijpen, dat er nog iets van terecht komt, maar blijkbaar worden de verliezen toch voldoende gecompenseerd door de vermenigvuldiging, die hier ook weer zeer sterk is. ☼ Om den winter goed door te komen worden voorraden aangelegd, want een echte winterslaap houden zij niet, evenmin als de boschmuizen. (Wordt vervolgd)

WAARHEEN?

Vroeg toog 'k op weg, die lang zou zijn en zwaar
En dien 'k niet kende. En iedereen, wien ik vroeg
Wist 't evenmin. Maar de hoop mijn doel te vinden.
Die hoop alléén, verlichtte den last, dien 'k droeg.
't Wordt avond nu en steeds nog sleep 'k me voort
Langs denzelfden triesten weg. Maar straks dan faalt mijn kracht
Om verder voort te gaan. Dan kan ik slechts nog hopen.
De Nacht mij geven zal, dat wat de dag niet bracht. G.